

**Dicționar comentat de cuvinte
și expresii de origine biblică**

RALUCA FELICIA TOMA

**Dicționar comentat de cuvinte
și expresii de origine biblică**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2011

Tehnoredactare computerizată: Raluca Felicia Toma
Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2011
Editura Universitară
Director: Drd. Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
TOMA, RALUCA-FELICIA

Dicționar comentat de cuvinte și expresii de origine biblică /
Raluca Felicia Toma. - București : Editura Universitară, 2011
Bibliogr.
ISBN 978-606-591-310-3

223.7=135.1
81'374.2:81:2=135.1

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate autorului.

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 /319.67.27,
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-606-591-310-3

DOI: 10.5682/9786065913103

Cuvânt înainte

Dicționarul comentat de cuvinte și expresii de origine biblică se adresează deopotrivă elevilor, studenților, cadrelor didactice, publicului mai larg, cu preocupări culturale și lingvistice, cititorilor care manifestă interes față de cunoașterea valorilor expresive ale limbii române.

Cuvintele și expresiile pe care am încercat să le reunim în acest dicționar, în urma cercetării izvoarelor biblice și atestărilor lor în dicționarele de specialitate, aparțin tezaurului de simțire și gândire al spiritualității universale, dar sunt turnate în forme românești.

Considerăm utilă apariția unei lucrări ca aceasta, într-o perioadă de relansare a culturii naționale, când cartea de referință, dicționarul, enciclopedia, manualul se bucură de atenție crescândă din partea publicului larg.

Obiectivul acestui dicționar este acela de a pune la dispoziția celor interesați expresii de origine biblică folosite în vorbirea curentă, dar și în literatură, contribuind la însușirea și păstrarea acestui tezaur lingvistic și cultural.

Dicționarul de față se situează în categoria lucrărilor lexicografice mixte, în sensul că abordează interdisciplinar domenii diferite de cunoaștere, la punctul de intersectare al

acestora. Mai precis, lucrarea noastră își propune să înfățișeze, într-o formă concentrată, relațiile foarte complexe dintre textele biblice care circulă în lume, în diverse limbi, începând de acum două milenii, pe de o parte, și imaginile și expresiile uzuale din viața cotidiană, inspirate din aceste texte, pe de altă parte.

Perspectiva de bază este cea culturală-lingvistică și literară, în principiu, chiar dacă, din punct de vedere cantitativ, domină referințele biblice.

În vorbirea tuturor popoarelor se folosesc cuvinte, sintagme, enunțuri care redau fapte, personaje, experiențe de viață prin comparații, parabole, proverbe, imagini vizuale cu valoare simbolică, pentru a sugera o anumită realitate, un fenomen, un proces, o atitudine, un comportament uman etc. Este vorba despre structuri stabile, deseori chiar fixe, pentru care fiecare limbă – veche sau nouă – și-a valorificat în manieră proprie resursele interne și pe care vorbitorii comunității respective le receptează după un cod comun, căci acestea conțin o experiență repetată în viața popoarelor, o învățătură validată de proba timpului. În felul acesta, comunicarea umană câștigă în plan formal, căci scurtează mesajul, prin formulele respective, care esențializează concluzii general acceptate, dar și în plan ideatic, pentru că ilustrează adevăruri universal umane.

Mai mult chiar, imaginile și simbolurile respective, redată prin mijlocirea cuvintelor, constituie teza sau măcar anumite componente ale unor opere literare, artistice, unor construcții filosofice, morale, unor teorii estetice etc. Semnate de nume celebre din istoria culturală a omenirii, aceste creații perpetuează în felul lor propriu reminiscențele culturale de sorginte biblică, încărcându-le uneori cu noi semnificații sau, în orice caz, interpretându-le ideatic și estetic esența moștenită din *Vechiul și Noul Testament*.

Așadar, dicționarul nostru fixează, în cele mai multe dintre „intrări”, relația:

- mesaj biblic;
- comunicare umană uzuală;
- comunicare artistică.

Uneori, când am considerat că termenul sau sintagma înregistrată de noi presupune o explicație suplimentară (*apostol, euharistie* etc.), am dat și scurte indicații de natură etimologică, dar și de natură lexicală (formarea cuvântului respectiv), semantică (sinonimie, polisemie), stilistice (nuanțe conotative, activate de anumite contexte) etc.

Apoi am încercat să semnalăm scrierile literare (beletristice, dar și cu caracter filosofic, teologic, istoric, eseistic – în general) în care se regăsește termenul respectiv – fie ca temă centrală, fie

ca titlu-metaforă, fie ca o componentă a structurii compoziționale, argumentative, ca un detaliu semnificativ etc. Evident, am avut în vedere atât literatura universală, cât și literatura română.

Într-o a treia mare secvență, am identificat pasajul biblic în care apare acel termen/acea sintagmă – cu trimitere la cartea și versetul/versetele din *Vechiul Testament* și/sau *Noul Testament*, am dat citatul, integral – de cele mai multe ori – și am adăugat o mică exegeză a pasajului respectiv.

Fiecare cultură are un astfel de dicționar, cu adaptările de rigoare la specificul limbii și la producțiile literar-artistice respective. Un exemplu este *Dictionnaire commenté des expressions d'origine biblique. Les allusions biblique* al lui Jean Claude Bologne, pe care l-am ales ca model în cercetarea versiunilor românești ale *Bibliei* și apoi a dicționarelor din limba română. Rezultatul imediat a fost constatarea faptului că un număr redus de expresii biblice se regăsesc în dicționarele frazeologice românești, unde li se semnalează doar nivelul stilistic (familiar), cele mai multe nefiind consemnate într-o lucrare lexicografică, în ciuda frecvenței cu care sunt utilizate în limba vorbită, vezi exemple ca *sânul lui Adam*, *Toma Necredinciosul*, *a se spăla pe mâni* etc.

Astfel, am ajuns la concluzia că limba română actuală dispune de dicționare bilingve, poliglote, explicative, etimologice, ortografice, morfologice și de punctuație, de felurite dicționare de specialitate (de argou, de termeni tehnici etc.), de programe de corectare automată, dar nu dispune de un dicționar de cuvinte și expresii de sorginte biblică intrate în uzul comun.

Lucrarea de față are un caracter deschis prin însăși natura materialului lingvistic pe care îl înregistrează, fiind susceptibil atât de completări, cât și de corecții.

Dicționarul cuprinde, selectiv, cuvinte și expresii excerptate din textul biblic și completate cu expresii intrate în uzul comun sau în opere literare. Acestea din urmă nu reproduc întotdeauna originalul biblic, ci uneori îl parafrazează. Materialul se prezintă într-o formă sistematizată după criteriul alfabetic al cuvintelor cheie, urmate de expresiile dezvoltate din acestea, de trimiterile biblice, de semnificația acestora și de conotația cu care au intrat în vorbirea uzuală, laică. În sfârșit, referințele literare (acolo unde acestea au putut fi identificate sau preluate din literatura universală sau română) și un comentariu biblic simplu, concis, încheie fiecare „intrare”.

Cuvintele cheie (titlu) au fost alese avându-se în vedere, în primul rînd, conceptul care conferă o semnificație

coerentă întregii expresii. Dacă, într-o expresie sau o propoziție, două sau mai multe cuvinte au aceeași importanță în definirea sensului ei, de obicei, a fost ales primul dintre acestea, în ordinea topică a enunțului, frazeologismului respectiv etc.

Pentru citatele din *Biblia* canonică (*Vechiul Testament* și *Noul Testament*), am ales ediția uzuală din practica cultului creștin ortodox (1994), confruntată însă și cu alte ediții moderne.

Pentru citatele din textele apocrife, am utilizat ediția tradusă și îngrijită de Cristian Bădiliță (1999).

Nădăjduim că, prin structura și forma sa, *Dicționarul comentat de cuvinte și expresii de origine biblică* va demonstra, o dată în plus, dacă mai era cazul, forța și capacitatea limbii române de a reda învățăturile biblice și va constitui un instrument de lucru în efortul de studiere și cunoaștere a tezaurului de expresivitate a limbii române.

Autoarea